

Előfizetési feltételek:

Évre	16 frt — kr.
Félévre	8 frt — kr.
Negyedévre	4 frt — kr.
Havonként	1 frt 50 p.
A nyitótér 4-szer hasábozott sor ára	
20 sorig 25 kr., 20 soron túli 20 kr.	
Megjelenik mind a nap, mind a pihenőnapokon kivételével	

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Macsorutca 3. a L. Bányai ház alatt.

MAGYAR POLGÁR.

POLITIKAI NAPILAP.

Hirdetési díjak.

Ötször hasábozott sor ára 6 kr
Bélyegdíj minden hirdetésnél 30 kr
Nagyobb hirdetéseknek külön kedvezményt is nyújt a kiadó-hivatal.

Fiók kiadó hivatalok:

Tordán: Róza és Thurmuthal.
Décsen: Krémer Sámuel.
Egyed: Vokál János.
Szamosújvár: Császár testvérek.
Kolozsvárt: Stein J. és Demján L.
M. Váshely: Wittich József.

„A Magyar Polgár”
előfizetési feltételei.

Egész évre	16 frt.
Félévre	8 frt — kr.
Negyedévre	4 frt — kr.
Egy hóra	1 frt 50 kr.

Egyes szám ára 7 kr.

Hirdetéseket a legutányosb áron elfogad
A M. Polgár kiadóhivatala.

KOLOSVÁR, DECEMBER 11.

Az erdélyi királyi biztosság.

Ugy a budgetviták küszöbén minden évben megindul a kormánylapoknál egy fényes mezőny, hogy sportot csináljon a felesleges hivatalokra pazarolt összegek további biztosításából.

A Királyhágon innen-pénzt és önállóságot fecsemlő sportsmanek mezőnye ez idén is kiindult az ötvenezres nemes vad biztosítására s jó előre megkezdte a „Halali” harsogtatását a királyhágotul „Pesti Napló” vadászterén is.

Oly vádról lévén szó, mely már több ízben volt hajtásban s így cselofságaiában ismétlésekre kezdett esni: értjük a „Pesti Napló” felkérését. A „Pesti Napló” az az új bozót, a melyben a vad még menekedhet, mert a nyomán haladó farka e bozót utait és rejtekeit még nem ismeri.

Ezt a jukantéria úgy kívánja, a mellett „Varietas delectat.”

És ők keresztül fogják vinni, hogy anyagi nyomorgásunk közepette kiteremtsek azt az ötvenezres forintot, a mely a sző szoros és szomorú értelmében véve: ki van dova.

No de ők nagylelkűek is akarnak lenni, mert hiszen csak 1872-re, még csak egyetlen egyszer akarják a pénzt kidobni — egyetlen egyszer! (ugy mint a javíthatatlan pazarló, ki fogadását csak addig tartja a míg szájából kiszalasztotta).

Jól ismerjük mi ezt az „egyetlen egyszer”, mely csak a czimmet változtatja meg, hogy más czim alatt folytassa a nyomorítást.

Lássuk már most a sportsmanek érveit is.

Legelső helyen áll a személyzet átköltöztetése Pestre, ezzel a drágasági pótlék megadása, mely költés megfizetése annak az összegnek, a mely a k. biztosság fizetésének megszüntetése által megtakarítottaték.

Második helyen áll az urbéri alapigazgatóság befejezetlen munkálata, melyhez a kir. biztosság személye okvetlenül szükséges.

Harmadik helyen áll a megkezdett szervezkedés keresztültivitele.

Miután tudjuk, hogy a hatóságok eddig is egyenesen érintkeztek magával a miniszteriummal, természetesen fontos ügyekben, úgy azt is tudhatjuk, hogy a k. biztosság utjára terelt ügyek fontossággal nem bírtak, s így elintézésük külön apparátust nem igényelt: Erdélynek külön személyzetet tartani tehát itt éppen úgy mint Pesten merőben felesleges.

Az átköltöztetési érv tehát átköltözködhet a semmiségbe.

Az urbéri alapigazgatóság — szent isten! nem vagyunk oly együgyűek, hogy a substitutiót ne ismerjünk.

Az ülések jegyzőkönyve csak mellettünk bizonyíthat.

A szervezkedés keresztültivitele ez már érv. beismerjük. Mert bölcsen tudjuk, hogy a jelenlegi kormány mindenképpen rajta van, hogy minden gondolható szervezkedés az ő javára fussön ki, s ha már szükségét látta a városi főispánságnak szükségét látja az erdélyi főispánságnak is.

Máskülönben ki biztosítaná a kormány érdekét? Jót meg kell hogy jegyezzük: a kormány érdekét s még jobban azt, hogy a kormány érdekét pártérdek, s mind a kettő távol áll a közjó érdekétől.

És hogy ösztönözünk teljes, tökéletes legyen, kimondjuk, hogy a kormány szellemében való szervezkedés fő érv a királyi biztosság fenntartására.

No de azért még azt is elmondhatjuk, hogy az előbbi években nem ezekkel indokoltatott a királyi biztosság fenntartása s még a múlt évben is ott szerepelt: „Erdélynek sajátos viszonya különösen a nemzetiiségi szempont.”

Ezzel az idén egy árva szót sem hallottunk. Természetesen, mert a végén is a választások az ajtó előtt állanak.

Már pedig a királyi biztosság eredetileg is olyan Gessler fele kalapnak tűzött ki Erdély piacán: sőt még többnek is.

Mert Gessler kalapját ki lehetett kerülni: az ember nem ment feléje — az erdélyit nem, mert ez a kalap az emberek után járt!

Tutorkodás czélozatott, tutorkodás a „Strafgesetzbuch” ólom nyomása alatt, tutorkodás a jobb oldali többség fenntartása érdekében.

Nos elérték ők, mert a hány bukott követé és pseudocapacitása volt a magyarországi deákpártnak, az egytől egyig megválasztott Erdélyben.

És így eredmény testvérek között megér évi ötvenezres forintot — fizesse a nép, mely milliókra rugó deficitbe nem szízi nyakát — az ötvenezres forintba még kevésbé.

Különben végeztünk már egyszer a királyi biztosságra az új kihirdetés óta semmi szükség sem volt, de volt szükség egy organumra mely a deákpárt érdekeit Erdélyben megörvizi.

Ezt elérték. Volt továbbá szükség, hogy egy csomó embernek hivatal jusson.

Nem a szükségesség, hanem a protectio és nepotismus szellem szülé a biztosság apparátusát. Mert hát tudjuk és látjuk, hogy itt a hivatal a személyt, nem pedig az ügyért szerveztetik, s ez elvnek köszönhetjük, hogy alkotmányos Magyarországnak ma már nagyobb a „Beamter” serge, mint volt egykoron a Bachkorszak delén.

mellett; még a marhatenyésztést is. Aristocraticus természeténél fogva vonakodik minden mesterségtől, kereskedéstől, mint kizáró rendes foglalkozástól, s ha mégis rákényszerül, csak azért fog bele, hogy a hét szilvafát visszaszerezhesse. És ha ez megvan, ismét elveti az árat, tűt vagy singet és a hét szilvafát ősi árnyékába visszaveveredik, szorgalmatosan tagadva, hogy ő valaha más is volt, mint földbir-tokos.

Azonban, ha egy-két barázda föld van, akkor mindjárt földmívelő, iparos és kereskedő is egy személyben minden székel, feleségestől és gyermekestől együtt. Ez természetesen nagy akadály a ipar és kereskedés kifejlődésének.

Legfőbb iparcikkok ott a lakoszinonnyak, cserép és ujjában pár helyt kezdetleges porcellán edények, s a sziták és gyékek. A kender, len és gyapjú szövetekben, meg kell vallani, hogy a székel asszonyok sok helyt bámulandó ügyességet fejtenek ki.

De mindez iparcikkok közül csak kevés kerül a székel föld határain kívül, sőt nagyobb része még a helyi piacokról is lemarad, háziszükségletre. A fa, cserép és porcellán edények nagy részét a készítőik faluról-falura viszik, s ott egyenesen gabonáért árusítják el. Csak a csikiak vannak hosszabb utra kényszerítve, s gazdag fenő erdeiből deszkát, zsinidelyt s több faedényt, részint tujat, részint szekér, a miben istenfizesséért sem lehetne egy patkószege való vasat találni, nyugotra Gyula-Fehérvárig, sőt Szegedig is, délre Brassóig szállítanak, hol pénz közvetítése által gabonáért cserélik ki, — mivel nekik kevés termék helyük van otthon. A szita még Királyhágon erről is forgalomba jó néha, a gyékeknek a parajdi sóbányánál keresetnek, s jelen-tékeny kereskedelmi cikket a híres borszéki borviz, mivel nagy ritkán még Váradig is eljő a székel.

A kender, len és gyapjuszövetek legnagyobb része házi szükségletre használtatik el; mi ezen felül megmarad, azt egy-két ember, vagy a házaknál, vagy egyik piacon összeszedi, és el viszi a másik piacra, s ott pár krajczárral magasabb áron eladja. Ennyiben képezik e szövetek a kereskedés tárgyát.

Ipar tekintetében azonban hálátlan lennünk, ha fel nem említenénk a mézes pogácsáról híres Kézdivásárhelyt és a borkészítésről és csizmáiról nevezetes Udvarhelyt. — Bányáiraunk, dacára a roppant földalatti kincseknek, csak a szőra szorul, s van is egy jelentékeny sóbánya Parajdon. E mellett meg-

Különben egy szó mint száz: az ötvenezres forintot meg kell hogy fizessük.

Herman Otto.

Községi ügyek.

Egy elnyomott község.

II.

Éltető lege községünknek ugyszólván, a faizás és erdőlés volt tehát. Igyekezett is minden áron az uradalom községünk ezen fontos két tényezőjét lehetőleg kérdésessé tenni vagy kegy-kifolyásának tüntetni fel. Mi fájdalom neki nem egyszer sikerült. Ontudatával birt annak, hogy ha e két jogot kezébe ragadnia sikerül, ővé a kulcs életünk székényéhez; községünknek akár ujja rá kerülhet. E szerencsétlen község szintén ösztönözterüleg érezvén, hogy ha kezéből e két sark-jogot kibocsátja existenciája alapját rugta el magától, küzdött, az az pörölt. A pör mint ama mesés tengeri kigyó gyakran fölmerült. Elkeseredés egyfelől, titkos machinatiók, kémkedések, vesztegetések, nyomás, másfelől az ügy zátonyra jutott — községünk szegény volt szellemben, anyagban! —

A perfolam idejéből: 1855-ben valami egyezmény jött létre a nép és az uradalom közt (?) de ezt egy érsd nyájás olvasó, volt — bár a mult időt használhatók! — 3. 4. becsületét bérbe adott choriphaeus, kik a nép nevében oldottak és kötöttek, és aztán szép tényűkre rányomták a község bélyegét, nyervén jutalom fejében cserélt. A nép, ha e szenny-szerevényre átpillantott is, mint jól dressirozott gyermekesereg, hallgatott, különben brevi manu kikapott: nem is volt, nem türegett, ki igazsáért sorompóba mert volna állni. Szegény ember csak hallgatni és tűrni tud. Községünk sebtében azonban csak feldcserek gyógyíták; kitört a seb ismét; a pör megintlen megindult.

1872. az általunk annyiszor dorongolt absolutismus emberei faizás jogukat beismerik, megítélik feltétlenül; 1864-ben 3921. sz. a. az akkori főkományszék szintén — közben fellebbezés sat — némi módosítással t. i. a nem jogbajogok egy eleve csak díjfeljegyzés mellett hozhatók röze-fát a tűze, míg ezek ügye is eldül, a többiek joga kétségbevonhatlan. De eldült az ügye mindketőnek csakhogy felfordulva, mert ismét megindult a gyámsereg, meg a kémhad és — községünk arra ébredt föl, hogy nekie bizony semmi joga, hanem ha jól viseli magát 1000 frt összegű községi (?) jegyzéssel grófiából hozhat fát, mely csekélység utóbbi évben 10 frtra emeltetett; a legelő díja pár barom után 5 frt lön.

Azonban a nép, miután a fa sok jó pénzt hozott be, megfizette a 10 frtot, nem számítva a kalákákat, mit felebarátjának az ember örömet megtesz, feledve, hogy ahoz 10 frt nélkül is joga van sőt még szivéből ohajtva ez állapot tartamát — Oh nép! —

Ez alatt az uradalomnak a kincstár részéről leendő visszaváltás ügye mindinkább előtérbe nyomul, míg 1870 nyár elején ténynyé vált az alku.

Megvalljuk a kecségető remény karjain ringatózva tekintünk az actus elébe, várva majdnem biz-

említettő még azon pár vasbánya, mi anyagot szolgáltat vashámorainknak. Áttérve a gyáriparra, ezzel hamar készen leszünk. A gyáripárnál sajnosan kiemelendők tartom a sör és pálinkagyárak veszedelmes gyarapodását akkor, midőn egy rész és két vashámort kivéve, a többi vasgyárak még keletkezésükben megsemmisültek, vagy nem is keletkeztek. Van még néhány jelentéktelen üveggyár is. S ezekben körvonalaizva látjuk a székel ipart.

A kereskedés legfőbb tárgyát a gabona, marha és gyapjú képezi. Ez utóbbról alább szölok. A két elsőről megjegyzem, hogy a székel, dacára régi földmívelési módjának, szorgalma által úgy kiviszi a földből a magát, hogy rendszeres gazdaszat nélkül senki különben. A lótenyésztés az ujjában felelte sokat haladt. Háromszéken s még Maros- és Udvarhelyszéken is a legszebb lovakat tenyészítik, míg a legszebb ökrök nagyobb részét a két utolsó székelben tenyésznek. Csikszékéről egyik tekintetben sem lehet e kedvező állítást kockáztatni: hanem aztán a híres erdélyi lófaj apró, száraz lábával és fejével, hosszú derekával, gazdag soronyával, tán csak egyedül még itt található fel, mely győzősége és gyorsasága által páratlan.

A mi a gabona- és marhakereskedést illeti, ezekkel is inkább csak helyi kereskedés üzletik olyan formán, hogy mind a gabonát, mind a marhát, az ugynevezett bellérek egyik piacon összeszedik s a másikon kevés nyereséggel elárusítják. Megjegyzendő, hogy e bellérek is mind vagy termelők, vagy tenyészítők bármikis mértékben; mert tisztán belléreknek nem volna hozzájuk illő dolog. E kereskedés azonban csak annyit tesz, hogy a ki vele foglalkozik, az kap annyit, hogy miszerint családja és marhája nem szorul másra.

A Székelyföld külkereskedelme pedig Moldva-oláhországgal a só- és dohánycsempészetet tul évenkint egy pár szekér lencsére és néhány szekér deszkára szorul, mit Bukurestbe szállítanak. Ne megemlítendő, hogy néhány szép lovat is szoktak bevinni a bojtároknak, s számtalan ökröt hajtának ki, melyek a hazai nevelésüekkel együtt, többnyire örömeny kupeczek által, Brassó és Csik-Gyergyó felől, Kolozsváron és Temesváron át Bécsig, sőt tovább is szállítanak.

Itt látom helyén felemlíteni azon pontot, mely a Székelyföld népet rabzoltságban tartja. És ez nem más, mint Brassó városa. Ugy van! Mind az, a mit a Székelyföld, különösen Csik és Háromszék ter-

tosan jogainak rehabilitálását. És vajjon nem volt-e jogosult várakozásunk? hisz az a kormány is elismerte azt, melynek sem több sem kevesebb célja, mint nemzetünk életfálájának kioltása volt — mennyivel inkább teendő nemzeti kormányunk?! De családunk, az esőből a csepegés alá? féle közbeszéd bizony szépen betelt rajtunk; az új ég és föld még a titkos jövő homályában borong valahol; vajjon eljön-e?!... De beszéljenek a tények.

Az uradalom birtokviszonyának ujra alakulása idején tehát 1870 nyarán községünk gyámnokai, — nem tudjuk minő intencióból, talán felső saggalt folytán — a pört felköltik, ügyvédet is fogadnak (!) a falu nevében (?) de ezen jó ur egy egész fél-évig mitsem lendített ez ügyben — még a Beszterezén 1864 óta heverő pörirratokat se vette kezébe, 1871 február havában már valóban a község vette kezébe e életkérdéses ügyet, látva hogy bizony az uradalom még egy árva galyat sem enged hoznunk díjtalan, ha mindjárt mind halomra fagyunk is, hanem csak 40 krért egy szekér galyát mi kétszer hozva hetenkint, csak 41 frt érte! A viszonyok változván s az uradalmi hivatal sem lévén még ekkor szervezve, bele járhattak az ügyben községünk megbízottai, kik számmelküli aláztatos tisztelgés után oda modították az ügyet végre, hogy az érdemes ügyvéd ur ügyünk az első folyamodású bíróság elébe bátorkodott vinni.

Egyidejűleg előbbi fellépésünkkel az országos képviselőházhoz is menesztünk egy aláztos kérvényt, melyben feltöltik helyzetünket, a pör-aktákbl megmutatva jogunkat (okmányok, volt, nincs!) hangsúlyozva, hogy enélkül biztosan állítjuk bukásunkat; már pedig itt a magyar elem enyészését szemben a román áramlattal elnézni, több mint véték, nemzeti bűn! És mit nyercénk? —

Nagy meglepetéssel hallók a nyár folytán, hogy az országgyűlés elébe küldött kérvényünk leküldetett a t. uradalmi hivatalhoz véleményadás végett.

Boldog isten! minő bizonyítványát állítandja ki véleményének érdekünkbe a t. hivatal álláspontján, a t. hivatal, mely nem is említve tájékoztatlan-ságot, ellenszenvét, előítéletét irányunkban, a jogeljárásat sújtja fejünkhez minduntalan. Itélje meg az érdemes olvasó, hogy vajjon lehet-e szó ott a jogeljárás elmeletéről, hol akár egyes, akár erkölcsi személy. Kénytelen az erőszaknak megadnia magát.

Kérvényünköröl ezen — nem tudjuk hogy jelezük — utaztatás után mit sem tudunk; más gondja a t. honatyáknak, minthogy egy nyomorult erdélyi 1600 lélek jajkiáltását meghallgassa! Tessék pörölni vagy megtagyni, vagy ha ez nem conveniánla — praevariicáljon. . . .

Vadász Ignác.

Külföld.

A franczia nemzetgyűlés deczbr. 7-ki ülésén Thiers maga olvasta fel elnöki üzenetét. Constataja benne, a külbeke és a belserveszés naponkénti előhaladását, melyeket megfelelően méltányolásánál soha sem szabad feledni, minő állapotban hagyta a császárság az országot: majd a viszonyokat Poroszország irá-

mel, valamint minden székel munkaerő Brassóba foly be. Brassó az a Székelyföldre nézve, mi Anglia a continensre nézve: kereskedelmi zsarnoka, megölő betűje! E város már századok előtt kisiben mondhatni világkereskedelmi jelentőséggel bírt azon helyen, és hogy mindinkább ránehezedett a Székelyföldre és hogy e nyomás, e kalmár zsarnokság alól a székelység magát emancipálni nem tudta: ennek oka ismét egyedül a társulati szellem teljes hiányában keresendő.

Brassóba viszi a székel gabonáját, marháját, oda viszi csekély iparának gyümölcsét, deszkáját, zsinidelyt, épület fáját, minden faedényét és oda vitte kivált régen s viszi ma is gyapját. Ez nem termeltetik most nagyban ugyan, de azért kisiben csaknem minden székel gazda tart juhót. A gyapju kis részét feldolgozzák a háznál, a többi pedig beviszik Brassóba, hol a szászok tetszés szerinti árban összeszedik. Sok kisiből aztán igen tetemes gyapju gyűl így össze e piacon, mit a brassaiak a házi készítményénél valamivel finomabb posztóvá gyártanak, s aztán a jó ólcós székel gyapjából adnak nekünk jó drága brassai posztót. S mi vesszük. E mellett, kivált korábban jelentékeny külkereskedése volt e városnak az ilyen posztóval.

És mivel Brassó keletfelé nekünk a legvégső kereskedelmi pont, s bátran mondhatni egyetlen piacunk, mi nagy olcsón oda, helybe szállítunk mindent, minekünk eladó, s ott kell nagy drágán vásárolnunk mindent, mire szükségünk van. Ugy veszi a terményt, a hogy akarja, és úgy adja a nekünk szükséges kereskedelmi cikkekkel, a hogy akarja. Vesz olcsón, ad drágán, mint angol rokona.

A székel századok óta Brassóval dolgozik, neki izzad, neki fárad: úgy, hogy e város mondhatni a székelyen vett nyereségből épült fel és emelkedett oda, a hol ma áll. — Ezt éri a székel tenyere és homloka ugyan, de nem tudja.

Különösen pénz dolgában sok székel földbir-tokos néz könyves szemmel Brassó felé: mert a helyet, hogy részvényt, vagy más módot alapiján valami pénzintézetet létesítettek volna, — inkább belementek jámborul, birtokostól együtt a nagy kamst miatt, a brassói kereskedők zsebébe.

Hanem a székel azt hiszi, hogy mindezt az isten így rendelte örökre. Pedig ez álomból fel kell riadnia. ha a keleti civilizációnak csatornája akar lenni, és hosszas lételere jogot tart!

Uj „Erdélyi Múzeum.”

A székel ipar, kereskedelem és
kivándorlásról.

(Felolvastatták a „Pesti népkör”-ben nov. 26-án.)

Ira: Bakcsi Ferencz.

(Vége.)

A székel föld legfőbb tényezője a földmívelés és marhatenyésztés, mely kettő egyuttal ipar hiányában a kereskedelemnek is csaknem kizáró tárgyát képezi. A földmívelés azonban nem hogy a civilizáció közénfűstjétől egészen ment, de még az okszerű gazdasági rendszer minden újabb vívmánya is oly tisztán távol van tőle, hogy alig zavarja egy-két gazdasági gép a patriarchalis ősi szokásokat. Ennek természetesen oka abban rejlik, hogy a székel a tagosítást még csak hírből ismeri, s a telekkönyvi intézmény is egészen a mesék homályában volt előtte a tavaszig.

A székel a mezői gazdálkodáshoz oly szívós egyoldalúsággal ragaszkodik, hogy az egy Maros-Vásárhely város közelsége miatt, veteményből, gyümölcsből stb. teljes bizonyossággal két, három annyi kapna, mint buzából, vagy rozsból. De nem szeret olyan asszonynak való mesterséget folytatni.

Ezekből kifolyólag nem fog meglepni senkit, ha azt mondom, hogy a marhatenyésztés még hű képtel adja elénk a nomád élet azon boldog pásztori állapotjának, melyben a furesa istállórendszer helyett, a vad havasok tiszta ege alatt hullámozó gazdag zöld fü és lomb között heverész a székel barmaival, a honnan sok helyt még téiben sem költözik le a falvakban, — csak mikor valamelyik városban sokadalom (országos vásár) papja közeledik. Istállón, az igavonó marhákat kivéve, — azokat is csak dolog ideje alatt, — nem tartana a székel a világ sűrű kinceit semmit. Nő, egy-két csikót a jobb módúak, kincseket vagy prádéra, vagy arra nevelnek, hogy a gazdaságot nádozzák az árából.

A székelnek egyedüli corpus jurisa mindenben: „a hogy apám uram szokta.” Erre a legconservatívabb szívóssággal hivatkozik minden körülmények között. Élenk szellemi adományánál fogva e nép mindenre igen ügyes és fogékony; de mindent csak mint mellékfoglalkozást az — a földmívelés

